

21 Octubre, 2018

P 06-14

ENSENYAMENT SUPERIOR

DOSSIER
El cas dels
màsters posa
sobre la taula
la ineludible
transformació

Universitats: el canvi obligat

GETTY

ENSENYAMENT SUPERIOR

La universitat, al límit, reclama més autonomia i més diners

L'esclat del cas dels màsters falsos ha posat la universitat en el punt de mira, també a Catalunya. Malgrat que les catalanes són les institucions més ben valorades segons el CEO i apareixen en els rànquings internacionals, el sector alerta que està al límit: cal més autonomia, un millor finançament i rejevenir les plantilles. Un còctel perillós que exigeix solucions consensuades i urgents: la seva fragilitat les obliga al canvi

LAIA VICENS / BARCELONA

FALTA D'AUTONOMIA Sense marge per contractar i autogovernar-se

Aquesta és una de les principals conclusions de catedràtics, polítics i experts: un problema cabdal a la universitat és la poca capacitat de decisió. "Tenim un sistema absolutament anquilosat. Les normatives de contractació, de promoció i d'admissió d'estudiants i professors depenen de criteris antics que no són homologables internacionalment", apunta Arcadi Navarro, exsecretari d'Universitats i Recerca. I posa un exemple aclaridor: "No té sentit que si una universitat vol fitxar un professor l'únic que li pugui dir és que es presenti a una oposició. Així mai podrem atraure premis Nobel".

Hi estan d'acord els rectors, que denuncien que tenen poc marge de maniobra –no tenen capacitat de contractar, marcar sous, decidir títols o fixar preus-. "L'estructura de lleis de l'Estat i la Generalitat no ens dona capacitat per captar persones amb perfils diferents, i això ens fa perdre talent", explica Margarita Arboix, rectora de la UAB. Des de la URV, la rectora Maria José Figueras també lamenta que "les figures contractuals són extremadament limitades: hem de pactar amb la Generalitat plaça per plaça", denuncia.

La rigidesa burocràtica i la hiperregulació creen un greuge comparatiu amb altres països que no tenen un model funcional i que disposen de més capacitat per fer ofertes laborals a professors i investigadors estrangers, per exemple. I provoca, també, endogàmia: si als EUA un 3% dels professors han fet la tesi doctoral a la universitat on tenen la plaça definitiva, a Espanya la xifra és del 95%.

La recerca pateix especialment l'excés de regulació. Per esquivar les cotilles del sistema, fa 17 anys la Generalitat va crear el programa Icrea –ofereix als investigadors bones condicions laborals– i un conjunt de centres de recerca formats pel Govern i les universitats. Amb fons pú-

blics i funcionament privat, "competeixen" en sous amb la resta de països i "escapen de la terrible legislació estatal", diu Navarro, que celebra que aquesta fórmula hagi "dotat del màxim de flexibilitat" el sistema universitari català, que és capdavanter a l'Estat. Tot i la crisi econòmica i els canvis de govern a la Generalitat, aquesta política s'ha mantingut estable, al contrari del que ha passat al sistema educatiu.

Les universitats no només estan lligades de peus i mans en termes de contractació, sinó també per estructura organitzativa, que és feixuga i limita l'acció acadèmica. "El funcionament és molt pesat i poc àgil: no tenim capacitat per moure un professor, per organitzar facultats i departaments", lamenta Arboix. Tam-

Unitat Els rectors espanyols demanen una nova llei per fer flexibles les universitats

bé el rector de la UPF, Jaume Casals, reclama poder governar "de manera més simple". De fet, la comissió sobre la governança que la Generalitat va crear el 2011 ja advocava per "reforçar l'autonomia organitzativa, financera, de gestió de personal i acadèmica" i crear unes "estructures internes més reduïdes, simples, amb poques unitats bàsiques i adaptades a cada universitat".

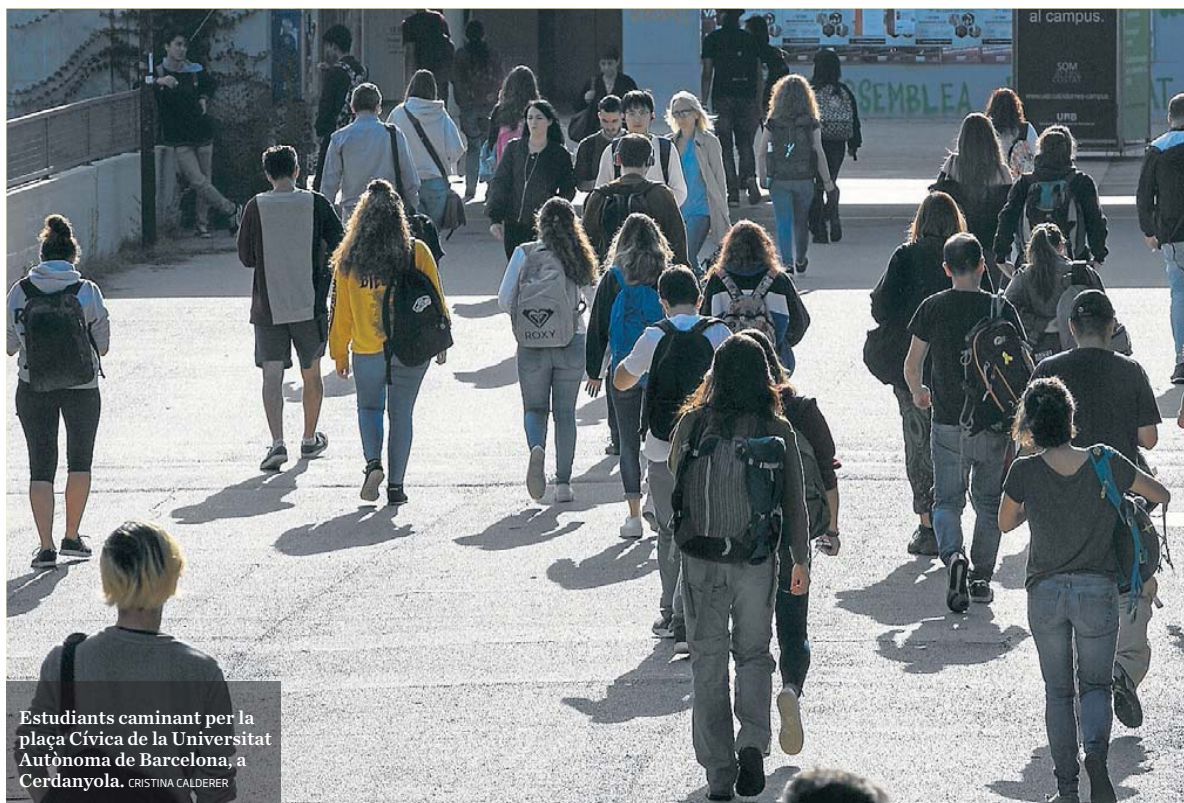
La solució

Per transformar de dalt a baix el model actual de governança caldria modificar la legislació estatal, una petició que ja han fet els rectors espanyols, aplegats al CRUE, que han demanat al govern una nova llei que faci les universitats "més flexibles", tant en organització i governança com en

polítiques acadèmiques i de personal. No sembla, però, que hi hagi temps per fer-ho en aquest mandat.

Així, el rector de la UPF proposa treballar "amb la goma d'esborrar i no amb el llapis" i eliminar de la llei les prohibicions sobre com s'han de contractar els professors i seleccionar els estudiants. Això exigeix, però, més transparència. "Cal més confiança i més simplicitat de les regles de joc", afirma Casals. El conseller d'Universitats i Educació de les Balears, Martí March, partidari d'impulsar una reforma profunda en el sistema, avisa també que "la transparència i el retiment de comptes són necessaris per incrementar el grau d'autonomia".

El clam és pràcticament unànime a favor d'incrementar l'autono-

Estudiants caminant per la plaça Cívica de la Universitat Autònoma de Barcelona, a Cerdanyola. CRISTINA CALDERER

COSSIC

1% Les universitats públiques reclamen des de fa anys més finançament per arribar a les xifres dels països de l'OCDE, on la inversió se situa per sobre de l'1% del PIB. A Catalunya la inversió en universitats és del 0,8%.

80.000 Un catedràtic cobrava entre 25.000 i 30.000 euros l'any 1988, i ara en percep uns 80.000, que equivalen als 30.000 euros dels anys 80 si es descompta la inflació, segons l'Observatori del Sistema Universitari.

FRANCESC MELCION

CRISTINA CALDERER

mia. "Hi ha un excés de regulació: amb més flexibilitat ens adaptariem millor a les circumstàncies", afirma Gemma Rauret, que va formar part de la comissió sobre la governança i va ser directora de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) i directora de l'Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació (ANECA). Molt més contundent és Arboix, de la UAB, que llança un avís per a navegants: "O fem que les universitats s'adaptin, siguin àgils i flexibles i s'interrelacionin amb els moviments socials o morirem".

MANCA DE FINANÇAMENT Front comú per recuperar la inversió

Des del 2009, la inversió en universitats ha caigut un 25% a Catalunya i els centres reben la meitat de recursos que la mitjana de l'OCDE. "El sistema ha sigut prou sòlid perquè ha aguantat en qualitat, però no es pot forçar més", alerta l'exdirector general de Recerca i ara cap del Barcelona Supercomputing Center (BSC), Josep Maria Martorell. La caiguda de la inversió pública té múltiples conseqüències. "El que fa uns anys eren equips científics de primera línia ara estan obsolets, i ens costa retenir talent", lamenta Josep Samitier, director de l'Institut de Bioenginyeria (IBEC).

Amb informacions de Ruth Pérez Castro, Toni Crespi i Maria Lluïl

Les famílies també ho han patit, perquè la caiguda de fons públics s'ha compensat apujant les taxes. Catalunya és la comunitat amb els preus més alts de l'Estat: matricular-s'hi pot arribar a costar més del triple que en altres territoris. "Quina excel·lència és pagar més de 8.000 euros per un títol?", pregunta Borja La Torre, portaveu del Sindicat d'Estudiants. El preu mitjà d'un any en un centre públic fluctua entre els 1.500 i els 2.500 euros, una xifra que ha "expulsat més de 45.000 estudiants de la universitat", denuncia. Però el president de l'Associació per a la Qualitat del Sistema Universitari (AQU), Josep Joan Moreso, defensa que els efectes de la crisi s'han vist atenuats gràcies a les beques generals i reivindica que "només un 50% de les famílies paguen la totalitat de la matrícula".

Arcadi Navarro avisa que l'infr finançament té un efecte social invisible: "La pèrdua d'oportunitats per al país". Malgrat que Catalunya és el territori de l'OCDE amb més graduats els pares dels quals no han anat a la universitat, Josep Ferrer, exrector de la UPC i membre del Col·lectiu Laude, alerta que "la universitat ja no és l'ascensor social que era".

La solució

Ferrer és contundent: "No cal canviar el sistema de govern perquè els problemes no són de legislació; són econòmics i es resolen amb més diners". El secretari executiu de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), Josep M. Vilalta, reclama un pacte nacional per les universitats (o per la societat del coneixement) per assegurar que la política universitària i científica tingui un pressupost estable. El Parlament ha reclamat reduir les taxes universitàries, però la Generalitat té congelats els preus i reivindica que les beques compensen els preus alts.

ENVELLIMENT DE LES PLANTILLES Reclamen una nova llei i més planificació

Les dades de l'Observatori del Sistema Universitari (OSU) evidencien la magnitud del problema: la presència de personal docent i investigador (PDI) de menys de 30 anys ha disminuït un 50% en els últims 10 anys a les universitats públiques; l'edat mitjana del professorat s'aproxima als 60 anys; el personal a temps complet ha disminuït un 23% en cinc anys, i el professorat funcionari ha passat del 52% al 37% en l'última dècada. A més, la taxa de reposició del 0% imposada per l'Estat ha deixat la universitat en una situació fràgil: el relleu generacional no està assegurat i els nous docents tenen una situació precària. "Tenim plantilles envellides, més petites, més estressades, amb més temporalitat i amb més precarietat", resumeix Albert Corominas, catedràtic de la UPC, que alerta també que les perspectives d'estabilitzar-se i promocionar-se són "molt minses".

Un dels col·lectius més perjudicats ha sigut el dels professors associats, que, com a recull el conveni col·lectiu, són "especialistes de reconeguda competència" que compaginen la tasca docent a temps parcial amb una altra activitat professional. "Treballen per una misèria de sou, uns 500 euros mensuals, per fer el 75% de la feina que fa un professor titular, que cobra cinc vegades més", protesta Gerard Horta, membre del comitè d'empresa del personal docent i investigador de la UB. La secció sindical Transformem UB ha convocat una vaga de professors el 25 d'octubre per reclamar una millora dels salaris i l'elaboració de plans d'estabilització.

La solució

Les universitats reclamen més finançament, un canvi de normativa per poder contractar més professorat no funcionari i més visió a llarg termini. "Arribarà un moment que el sistema es col·lapsarà. La manca total de planificació ha comportat una situació ridícula: s'estan jubilant un munt de professors funcionaris i ens quedarem sense candidats a rector i a secretaris generals perquè no s'estan creant noves places", alerta la rectora de la URV, Maria José Figueras.

DESPRESTIGI Més retiment de comptes per evitar un nou cas Cifuentes

"El prestigi de la universitat està en entredit", admet Gemma Rauret, exdirectora de l'AQU i l'ANECA. Ningú nega que el cas dels màsters pot entelar el bon nom del sistema públic i "reforçar el sentiment de frustració del personal", segons Albert Corominas, de la UPC. El món universitari busca l'equilibri entre no generalitzar i desempallegar-se dels casos recents dient que són aïllats. "És una poca-soltada dins d'una universitat, però de poca-soltades, malgrat que no tinguin aquest nivell, n'hi ha a tot arreu", diu Jaume Casals, de la UPF.

La solució

Per evitar que el desprestigi s'escampi com una taca d'oli, Rauret creu que és important que els centres adscrits formin part de la governança, així com que es faci un "esforç" per internacionalitzar alguns estudis i dotar-los de més nivell. Casals avisa que seria una "trampa" augmentar el control a les universitats: "El que cal és més autonomia i més retiment de comptes".

TÍTOLS Un creixement de l'oferta que ara cal reenforçar

En vuit anys, el nombre de màsters ha crescut un 50%, i el de graus, un 15%, però això no significa que l'oferta s'adapti a les necessitats socials. Els rectors denuncien l'excessiva burocràcia per homologar un títol –es triga dos anys– i reclamen més agilitat per "crear i tancar títols", diu Margarita Arboix, de la UAB. Admet que "és discolpa" perquè creu que els graus han de ser "generalistes" i no "directament professionalitzadors", i recomana no fer "immediatament" un màster. Josep Ferrer, del Col·lectiu Laude d'extectors, critica que els postgraus actuen com un filtre d'"elitisme econòmic" perquè només hi accedeixen les classes benestants.

La solució

Albert Corominas, de la UPC, planteja "racionalitzar" el mapa de títols reduint els graus i "revisant" els màsters. I el conseller d'Educació i Universitat de les Balears, Martí March, proposa una "renovació interna" en algunes titulacions per adaptar-se a les demandes actuals i explorar la fórmula de les dobles o triples titulacions.

